

Urednici
Tea Jovanović
Nikola Petaković

Biljana Lukić

Copyright © 2014 Dream House
Copyright © 2014 za srpsko izdanje Čarobna knjiga

Dizajn korica
Stardust LAB / www.stardust.rs

Ilustracije
Arcangel Images, Shutterstock

MASKARADA

ISBN 978-86-7702-333-1

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, preštapavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2014.

*Lili i Gepiju, srcu moga srca.
Lukiju, mom anđelu čuvaru.*

Hvala Ogiju, na veri u mene, i zato što me vidi boljom nego što jesam, Dominiku i Mariji, na podršci, zato što me vide baš onakvu kakva jesam, i uprkos tome su mi prijatelji ceo život.

Hvala Eni na poverenju i dozvoli da ispričam njenu životnu priču.

Sva imena ličnosti i aktera opisanih događaja delimično su ili potpuno izmenjena. Mnogi su i danas prisutni u javnom i političkom životu.

Septembar 1988.

Konačno u Beogradu. O ovome je sanjala svih onih mučnih godina u svojoj kući, planirajući beg.

Upisala je Arhitektonski fakultet kao prva na listi.

Mala, neprivlačna soba na Karaburmi nije sada važna. Gazdarica je skoro pa nesnosna, ali zna ona i za gore.

Nije želela da se zbližava ni sa kim. U bednu sobu u kojoj je živela nije mogla nikog da pozove, pa nije ni kod koga u goste ni odlazila. Skroman džeparac trošila je na hranu, zato ni ćaskanje po kafićima nije dolazilo u obzir. Ipak, rešena da se ne izdvaja, sa svima na fakultetu je bila prijatna i druželjubiva, ali je pažljivo izbegavala situacije u kojima bi trebalo da se poverava ili otkriva bilo šta o sebi.

Imala je jasan plan. Završiće fakultet i u Beogradu započeti novi život. Nikad se neće vratiti u Niš.

Život u iznajmljenoj sobi na Karaburmi doživljavala je kao još jedan od izazova. Spavala je na klik-klak kauču kome je mehanizam pukao verovatno 50-ih godina, s kraterom u sredini i izvitoperenim federima. Fotelja je škripala nešto manje od broskog poda, a gobleni na zidovima i kredenac pun bezvredne staklarije nisu smeli da se diraju – stvarali su gazdarici umetnički ambijent i čuvali joj uspomene.

Gazdarica, Rada, vukla je jednu nogu i uvek bila u klompama. Ipak, uspevala je da se, tiho poput mačke, došunja do njenih vrata i odsečno ih otvori u bilo koje doba dana i noći jer „Mama je rekla da vodim računa“.

Rada i „mama“ su postale najbolje prijateljice prilikom svog prvog susreta. Marta, Enina majka, zračila je autoritetom, a zaobljena figura i godine nisu oslabile nadmoćan nastup nekadašnje lepoticice. Uz to, Rada je, kao i većina sveta koja je prolazila kroz Enin život, bila snishodljiva pred doktorkom koja joj, ne daj bože, može zatrebati u životu. Marta je iskoristila svoj dar veštog manipulanta i zasula ju je komplimentima:

– Ti si, bre, žena-zmaj, tako čvrsta, hrabra i poštena, imam u tebe poverenje kao da si mi sestra. Bolje okruženje nisam mogla da nađem za svoju devojčicu.

Kafe-kuvarica u invalidskoj penziji, usamljena usedelica koja je posle očeve smrti živela bez volje i cilja, držala je stanarke prvenstveno da je ne bi stigla očeva kletva. Starala se o ocu celog života, zbog njega je ostala sama i bez ikoga, a nikad ništa nije dobila zauzvrat. Ubedio ju je da je glupa, ružna i nesposobna, da će vatrogasci naći njenu lešinu kad se komšije budu požalile na smrad. Marta je verovatno bila prva osoba u Radinom životu koja joj je uputila lepu reč, ukazala joj poverenje. Doktorka je odmah videla da je Rada „svetska žena“, da su „vrlo slične“, mirna je kad zna da će „baš ona paziti da njena ćerka ne zabrazdi u poroke“.

– Beograd je veliki grad, a Ena je tupava i povodljiva. Treba joj čvrsta ruka sad kad prvi put nema uz sebe mamu da je vodi kroz život.

Eni se povraćalo od cele te tirade. Znala je da Marta nije Radi ni ime upamtila, ali da je dobila vernog vojnika preko kojeg će nastaviti da joj zagorčava život i sa 240 kilometara udaljenosti.

Rada je pak dobila životni cilj. Opravdaće poverenje svoje prijateljice, zna i ona da današnjim devojkama treba čvrsta ruka, neće dozvoliti da Ena obruka onako divnu ženu. To što Martu nikad

posle toga nije videla, čak ni kada je ona dolazila u Beograd, nije Radu pokolebalo u uverenju da su povezane neraskidivim nitima, a telefonske razgovore s Martom u zanosu je prepričavala po nekoliko puta.

Ena je smela da se tušira samo posle ponoći, kad je struja jeftina, i to na brzinu. Bilo joj je zabranjeno da je, osim roditelja, zovu telefonom, a zbog stalnih prebacivanja o troškovima koje pravi Radi nije koristila ni šporet. Posete nisu dolazile u obzir.

Radin kućni red prihvatila je bez pogovora. Ponavljala je u sebi „mogu ja to“ svaki put kad bi otkrila da joj je preturala po stvarima, kad ju je preslišavala gde je bila i dokle joj traju predavanja, pa čak i kad joj je tražila da zavrće rukave, uz obrazloženje da ju je Marta „loše sanjala“, te da mora da proveriti da li se drogira.

Njen deda Marko joj je svojom penzijom plaćao školovanje. Užasno joj je nedostajao. Želela je da ga zagrlji, da čuje kako je voli do neba, da joj ulije snagu, kaže joj kako može da ostvari sve što zamisli.

Fakultet je Eni bio sve u životu. Nije propuštala nijedno predavanje niti vežbu, a u studentskoj biblioteci je ostajala do zatvaranja. U toku drugog semestra, pozvao ju je profesor Popović da dođe na konsultacije.

Primećivala je već mesecima da mu se dopada. Bio joj je odvratan, sa žvalavim osmehom i tobože šmekerskim namigivanjem. Nije želela da ide u njegovu kancelariju, ali bojala se da će joj uskratiti potpis u indeksu.

– Dobar dan – oprezno reče Ena i ostade da stoji kraj vrata.

– Uđite, koleginice, uđite... Moramo bolje da se upoznamo. Nemamo često studente kao što ste vi, zaslužili ste poseban tretman – prožvaka profesor, dok mu se po ivicama usta nakupljala bela skrama. Ena polako priđe i stade prekoputa njegovog stola. – Šta

vam nije jasno, kako mogu da pomognem vašem akademskom razvoju?

– Zasad mi je sve jasno. Uživam na vašim predavanjima, a statika mi je dobro išla i u gimnaziji, mnogo toga sam već učila – ljubazno odgovori Ena, procenjujući hoće li dugme na Popovićevoj košulji, napeto preko okruglog stomaka, izdržati na mestu do kraja radnog vremena. Dok je govorila, on joj priđe, sede na čošak stola i zagleda se u nju. Podiže ruku i pomilova je po obrazu. Ena je stajala skamenjeno ne znajući šta da uradi ili kaže. On se uspravi.

– Da, da, video sam da uživaš, uživam i ja gledajući te kako uživaš – siktavo prošaputa. Zadržavajućom spretnošću, obgrli joj ramena i prevali je preko stola, navali se na nju i poče da je drpa. Trebalo joj je nekoliko sekundi da shvati šta se dešava. Nešto oštro na stolu zarilo joj se u leđa, bol ju je paralisao. Zvuk cepanja košulje je osvesti. Na centimetar razdaljine bilo je Popovićevo zažareno žvalavo lice. Nešto je mrmljao, teško dišući, dok joj je bolno stiskao grudi.

Ena izvuče ruku i svom snagom mu zari nokte u lice. Šokiran, Popović se pridiže i pogleda je zaprepašćeno. Ona ustade, kolenom ga udari u međunožje i, dok se previjao cvileći, zgrabi mantil i torbu pa izlete napolje.

U hodniku nije bilo nikoga. Drhteći je navukla mantil i istrčala na Bulevar. Zaustavila je taksi, vozač je sve vreme pričao, ali Eni je srce bubnjalo u ušima. Drhtavim rukama je preturala po tašni proveravajući ima li dovoljno para za taksi. Leđa su je užasno bolela, ali se ljubazno osmehnula vozaču, koji je uzbuđeno pričao o nekom političaru koji je postao glavni.

– Ljudina, kad ti kažem, pravi Srbin! Sad će doći maca na vratanca.

Još se tresla dok je tiho ulazila u kuću, nadajući se da Rada gleda televiziju. No ona izroni iz mračne kuhinje i istog časa shvati da nešto nije u redu.

– Šta je s tobom, Ena, što si tako bela? Šta si uradila?

Tada primeti pocepanu košulju ispod mantila i poče da histeriše:

– Šta se desilo? Šta se desilo? Govori! Majka te je meni poverila na čuvanje! Šta sam ja bogu zgrešila, jaoj meni, šta mi se ovo dešava...

Uze slušalicu i poče da okreće broj.

– Marta, Rada ovde, nešto se strašno desilo! Ena je sva pocepana i izubijana. Neko ju je napao, neće ništa da priča. Pazim je ja kako znam i umem, al' ona je po ceo dan u toj školi. Stiže kući po mraku, ovde se bagra pijana skuplja oko zgrada. Čekala bih je da sam znala da dolazi... – verglala je gotovo vičući, dok je Marta pokušavala da je zaustavi.

– Šta se to desilo našoj princezici? – hladno upita Enu, kad joj je Rada konačno dala slušalicu.

Martu nije videla od septembra, kada je bila u Beogradu. Čule su se samo jednom, zamolila ju je da joj pošalje pare za autobusku kartu, kako bi provela Novu godinu uz dejka. „Ma da, poslaću ti pare i da ga izvedeš na doček. More, sedi tu i uči, samo bi da skitaš i da se provodiš. Ako nećeš da studiraš, nemoj, niko te ne tera, ali nemoj da me zamajavaš“, rekla je i prekinula vezu. Nedostajao joj je dejko. Zvala ga je nekoliko puta nedeljno iz govornice na Bulevaru, ali retko bi pogađala trenutke kada je bistre svesti i svestan da s njom razgovara.

– Čuješ šta te pitam? – prenu je Marta.

– Profesor me je pozvao na konsultacije i napao me u kancelariji – rekla je tiho, najmirnije što je mogla.

– Od toliko studentkinja – baš tebe? I nisi očijukala, zavodila ga? S detetom mi se ovamo nećeš vratiti, je l' ti jasno?

Ena krenu da spusti slušalicu, ali je Rada preduhitri.

– Šta da radim, Marta, reci mi šta da radim!

– Rado, divna moja prijateljice, nemoj brinuti. Ena voli da izaziva, bilo je vreme da nauči kako treba da se ponaša.

– Ali, Marta, napadnuta je, trese se dete kô prut, sva je pocepana...

– Draga moja, ne znamo mi ništa o životu u odnosu na ove sadašnje generacije. To njihovo raskalašno ponašanje... Da joj otac išta vredi, sad bi joj očitao bukvicu. Ovako, ostajemo nas dve da zbog nje crvenimo. Izvini, draga, moram da idem, imam obaveze, čućemo se ovih dana, jedva čekam...

Rada ostade još neko vreme zbunjeno gledajući u slušalicu. Onda skuva čaj, tiho kucnu na vrata i donese ga Eni. Još u mantilu, ona je odsutno sedela na ivici kreveta. Poljubila ju je u teme i izašla iz sobe. Tek kad je čula Radine jecaje kroz rasklimana vrata, Ena poče da plače. Pre tri godine, kada joj je umrla nana, izdržala je da ne pusti suzu. Dejko je bio izgubljen, držala ga je za ruku danima i mazila mu šaku, kao kad je bila mala, kad je ta njegova ruka bila štit od ostatka sveta. Plakala je sada i zbog nane, i zbog dejka, zbog usamljenosti, straha. Zbog rupe u đonu cipele i zbog čipsa koji je jela već danima, a sada neće moći ni to jer je potrošila pare na taksi.

Pred jutro, Rada kucnu na vrata. Unese tacnu s kafom i čutke sede pored nje. Videvši je kako srče vrelu kafu da bi progutala knedlu u grlu, Ena se osmehnu. Priđe joj i zagrli je. Bio je to okidač za Radinu potisnutu tugu. Plakala je i plakala, a onda između jecaja poče da priča:

– Očev prijatelj me je napao u hodniku ove zgrade kad sam imala dva'es' godina. Dobri čika Sava... Zavalio mi je glavu o zid, jednu ruku mi držao preko usta, dok mi je drugom zavrnuo suknju, pokidô gaće i silovô me. To je sve bilo na brzinu, ja kô tuka, nisam se ni otimala kako treba. Možda sam se bila i onesvestila, a možda mi lakše da tako mislim. Krvarila sam i iz glave i odozdo, sve me bolelo. Kad je završio, gurnuo me niz stepenište, iznenada, umal' nisam

poginula. Ležala sam satima na betonu pred podrumom, nisam mogla da se pomerim. Našô me komšija kad je ujutru krenuo na posô, pomogô mi da se dovučem do stana. Al' tek tad muke! Otac napravio kaos, vredô me i terô da priznam s kim sam se kurvala celu noć, pretio da će da me izbaci iz kuće. Kad sam konačno uspela da mu kažem šta se desilo, da mora da zove miliciju, hitnu pomoć, on okrene ploču. Kaže, Sava je partijski sekretar njegovog OOUR-a, može da ga izbaci iz Partije, takvu bruku ne bi preživeo. Kaže – Sava to ne bi nikad da ga nisam izazvala, svi u fabrici ga poštuju, izgubiće obraz ako se sazna da mu je ćerka kurva. Niko me neće oženiti ako se pročuje šta se desilo, bolje da ubije i sebe i mene nego da živi s takvom brukom... I ja ne uradih ništa, ne odoh ni u bolnicu, nisam mogla da hodam. Danima sam ležala u krevetu, polomljeni kuk mi krivo zarasô, viš kako šepam. Nikad pre, ni posle toga, nisam bila s muškima. Ti misliš sigurno da sam stara baba, a ja, eto, 47. uzela. Nego me život zbabio...

Sedele su ćuteći. Ena je buljila u Radu. Činilo joj se da je vidila prvi put. Kao da je prošla katarzu, Rada obrisa lice keceljom, uspravi se, uhvati Enu za ruke i reče:

– Hajde se sada istuširaj, lepo obuci. Ja ću ti za to vreme ispržiti neko jaje, i idemo na taj tvoj fakultet da prijavimo profesora.

Ena je bez reči poslušala. Doručkovale su zajedno, kao da su to radile ceo život, uz smejuljenje i bliskost kakvu Ena s Martom nikad nije doživela. Pitala se šta li je s Radinom majkom. Možda je ne spominje iz istog razloga iz kog ona nikad ne spominje Martu. Svoju majku.

II

Na fakultet je Ena krenula bez Rade.

Dok se tuširala, razmišljala je kako bi smešno izgledala kad bi kao podršku povelala stanodavku. Mogli bi i da joj postave pitanje zašto joj nema roditelja, ili još gore – da zatraže da ih pozove. Rešila je da sama ode kod dekana i sve mu ispriča.

Kako je zakoračila u veliki, akustični foaje fakulteta, shvatila je da se nešto vanredno dešava. Dok je pokušavala da se probije kroz okupljenu gomilu, zaledi je poznati urlik:

– Micoooo... Mico, gde si, ružo tatina?

„O bože... Cane! I to pijan!“ Steglo joj se u grudima. Povukla se korak unazad ka stubu i sakrila se iza njega. Popela se na prste i provirila preko nečije čupave glave. Njen otac, u razdrljenoj milicijskoj uniformi, pijano se klatio s pištoljem u ruci, dozivao je i tražio pogledom u gomili.

– Ko ti je dete napravio, Micoooo? Pokaži mi ga da mu sad saspem šaržer u kikirikija! Gde si, profesoreee? Jaki ste mi vi intelektualci kad treba da se zavode deca! A sad si se usrô, a, a?! Dok ja branim tebe i takve da vas Šiptari ne pojedu, ti mi guziš ćerku, je li, profesoreeee... – orio se Canetov glas, nadjačavajući domundavanje i smejuljenje okupljenih studenata. Zbijali su se jedni uz druge, povećavajući prazan prostor oko Caneta.

Tada gomila od ulaza počela da se razdvaja i Canetu žurno priđoše trojica milicajaca.

– Gde ste, drugovi, ovde mora ozbiljna racija da se napravi. Intelektualci, mamu im smrdljivu, guze decu, za to im služe diplome... – obrati im se Cane zaverenički.

Jedan od pridošlih ga zagrlji i počela nešto da mu šapuće. Dok je Cane pokušavao da mu odgovori, drugi mu brže-bolje uze pištolj iz ruke, pa ga obgrliše i povedoše ka izlazu.

– Razlaz, studentarijo, ajde, marš u učionice, šta zevate kô da igra mečka? – prodera se treći. Izadoše u trenu, skoro noseći zbunjenog Caneta. Žamor preraste u kakofoniju. Svi su uglas prepričavali događaj kao da su mu samo oni prisustvovali, raspitivali se ko je Mica i poznaje li je neko.

Ena je i dalje skamenjeno stajala pored stuba. Na vrhu stepeništa pojavi se sekretarica i objavi da se predavanja nastavljaju za pola sata, po rasporedu. Masa počela da se razilazi, neki u kantu, neki napolje na klupe, ili u obližnje kafice. Ugledala je ekipu sa svoje godine.

– Šta se dešava? Uspavala sam se, sad sam stigla, zašto niste u amfiteatru? – nehajno ali pomalo drhtavim glasom upita Ena.

– Hajde s nama u *Šansu* na kafu, pričaćemo ti. Pojma nemaš kakvu si predstavu propustila, baš si maler da se danas uspavaš – kroz smeh joj odgovori još uvek uzbuđena Ivana.

Za svim stolovima u *Šansi* tog jutra samo se o Mici pričalo. Studenti s drugih fakulteta pridružili su se diskusiji, pravljeno je i popis svih Milica, Milena, Mila... koje bi mogle da budu ćerka ludog pandura. Jednako interesovanje vladalo je i za profesora „koji je Mici napravio dete“. Ivana, Enina koleginica koja je s ponosom nosila titulu „usmenih novina faksa“, išla je zažarenih očiju od stola do stola, pokušavajući da dobije informaciju pre ostalih.

Bližilo se vreme za povratak na predavanja, ali je Ena, kao i većina studenata, ostala na prolećnom suncu. Dok su drugi rešavali zagonetku bebe, ona je izbegavala da se suoči s Popovićem, koji je bio na rasporedu predavanja. Smeškala se i klimala glavom kao da prati razgovor, grozničavo razmišljajući šta da radi. „Ako se sazna da sam ja ta Mica, teorije nema da ostanem na fakultetu. Kreten Cane

me je predstavio kao Popovićevu ljubavnicu, ko bi mi poverovao da ničega nije bilo?! Ni blam što mi je Cane otac ne bih preživela... Ko zna šta mu je Marta napričala, mora da je celu noć pio pre nego što je krenuo za Beograd..." Ivana bučno priđe stolu.

– Milica Kesić, s druge godine, jeste li videli kako se zaokruglila? Garant je ona, a profesor je onaj s Tipologije objekata, kako se zvaše? Milica je sva u fazonu „bolja sam od vas“, a kaže mi Perić da uvek ostaje posle predavanja da ćaska s profom. Sto posto je ona, nema ko drugi...

Ena je prekide:

– Molim te, Ivana, nemoj da širiš tu priču, ima bar deset Milica na faksu, pojma nemaš da li je ona. Napravićeš devojci problem, nije ovo za zezanje.

– Jao, bre, Ena, što si drvena! Nije Milica mutava, ako nije ona, reći će da nije. Nemam ništa protiv nje, uredno joj se javljam. I baš je to fora, smuvas se s profom... – Ivana je nastavila da vergla, a Eni je u glavi odzvanjala reč „drvena“. Nije želela da štrči, morala je da smisli način da se uklopi. Prvo joj je palo na pamet da nađe dečka, ali je odmah odustala. Nije imala pare za izlaske, pa je i to otpalo. Reši da se zbliži sa Ivanom. Ako se druži sa najvećom alapačom, neće delovati distancirano.

Duboko udahnu, nabaci osmeh i okrete se Ivani, koja je i dalje elaborirala svoju teoriju:

– Očigledno sam samo ja propustila tu ludnicu danas. Pričaj mi, molim te, sve detalje, šta se tačno desilo?

Ivana se sva ozari, udahnu duboko, i poče:

– Ja danas došla ranije, naišla trola čim sam prišla stanici...

Otkad je upisala fakultet, bio je to prvi put da je Ena propustila predavanja. Slušala je Ivanine isprazne priče očekujući da mozak svakog časa počne da joj curi na nos. Ipak, divila se njenoj veštini. Već je saznala da Popović nije tu i da neće biti na predavanjima do

kraja nedelje, da će ga menjati asistent. S tim argumentom, nagovarala je Enu da ponove trač-partiju i sutradan, jer neće biti upisivanja prisutnih. Njoj laknu. „Sutra mogu normalno na faks“, pomisli.

Krenula je kući peške. Strah, sramota i poniženje odzvanjali su joj u glavi, isključivši ton gradske vreve. Pitala se kako će izgledati sledeći susret sa Popovićem, da li su mu ostali ožiljci od grebanja. Šta će da kaže Radi, da li će Cane ponovo dolaziti, kako da kontaktira s njim a da izbegne Martu...

Stiže i do stare zgrade u kojoj je živela. Rada je napeto čekala u hodniku, kao da je ceo dan provela kraj vrata.

– Šta je bilo, sine, pričaj mi sve, sve 'oću da znam. Jesi l' ga bar pljunula u njušku matoru? Trebalo je da pođem s tobom, oko bi' mu izvadila, ne bi znao šta ga je snašlo.

– Sve je ispalo kako treba, teta Rado. Prijavila sam ga dekanu, ispričala sam šta se desilo. Profesora su suspendovali na nedelju dana, verovatno ga neće ni vratiti na posao.

– Samo to? Uh, šta bi' mu ja radila, prokleo bi dan kad je žensko pogledô. Al' dobro, dobro je da su drtinu oterali, ko zna koga je još napadô. Al' ti si jaka, pametna, loš je filozof kad se na tebe nameračio... – Rada je nastavljala spisak mučiteljskih metoda. „Svi profesori su za Radu filozofi“, nasmeja se u sebi Ena. Uđe u sobu i tiho zatvori vrata, da joj ne poremeti koncentraciju.

„Lako je Ledenoj Eni, ništa nju ne dotiče, sve njoj ide bez muke...“, seti se rečenice često ponavljane u Nišu. I ovde će joj biti jednako lako, mislila je tonući u san.

U junskom ispitnom roku 1989. dala je uslov za drugu godinu. Mnogo je učila, više se družila s kolegama, a Ivana joj je postala svakodnevića. Istrenirala se da se potpuno isključi dok ona prepričava banalnosti, a njeno prisustvo i klimanje glavom Ivani su bili sasvim dovoljni. Uz

Enu, otvorila su joj se i vrata u mnoga društva koja je Ena intrigirala, pa su uskoro „Lepu Enu i Usmene Novine“ shvatali kao nerazdvojan dvojac. Na Popovićevo predavanje više nijednom nije otišla. Rešila je da Statiku polaže u septembarskom roku, kad napuni baterije.

Posle skoro godinu dana u Beogradu, krenula je za Niš. S Martom i Canetom se nije čula od prolećnog incidenta, nije planirala ni da im se javi kad stigne. Ide kod dejka. Mnogo ga se uželela. Baš joj je nedostajao.

S niške stanice krenula je ka *Dvorcu* s mešavinom uzbuđenja i strepnje. Nije je bilo skoro godinu dana u rodnom gradu, nostalgija joj je zapahnula pluća. Kroz glavu su joj proletale slike šetnji s bakom i dejkom, poznatih ulica i uspomena koje su je vezivale za njih... Bojana, o kome nije htela da razmišlja a uvek je bio prisutan u nekom deliću nje... neprestanog straha da bi na ulici, dok je s drugaricama, mogla da naleti na Caneta...

U prolazu su joj se javljali ljudi koje je poznavala iz grada, iz škole. Klimnula bi im glavom ne usporavajući hod. Hodala je žurno ka dejkovoju kući.

Čim ga je ugledala, suze su joj pošle na oči. Olga je podvrisivala od sreće, grlila je i ljubila kao da su rod rođeni, a ona nije mogla da skine oči s mršavog, pogrbljenog starca koji je izgubljeno gledao u isključen televizor. Prišla mu je, sela pored njega i stavila njegovu šaku u svoje krilo.

– Slabo kad dođe sebi, Ena, eto, tako sedi po sav dan. Nekad ga teško i na'ranim, kô da zaboravi da žvaće, ispada mu 'rana iz ustiju. A dobar je kô 'lebac, ni ne volim kad se osvesti. Tad plače, čupa kosu, doziva Rebeku, svaki put nanovo njenu smrt proživi. Nekad ga slažem, kažem – otišla u radnju, pa on za pola sata opet odluta. Jednom je ceo dan bio dobro. Kad sam mu objasnila da mu je žena mrtva, patio, patio, pa me pitô za tebe. Rekla mu ja da zoveš stalno,

da si najbolji student u Beograd. Onda se zatvorio u sobu, pisô nešto celo vreme. Zvao i nekog čoveka, bio nam taj u gostima, al' ne znam šta su pričali, nisam htela da prisluškujem...

– Kog čoveka? – prekide Ena Olgu začuđeno.

– Ne znam, sine, neki u odelo, s tašnu, kô direktor. Znaju se, prepoznô ga čika Marko. Al' mi ništa nije rekô o njemu, ne znam koji je.

– Nije ni važno, ja ću sad biti uz dejka. Hajte vi, prošetajte, ili šta god, zatvoreni ste ovde zbog njega kao u zatvoru.

– Ne smeta mi, dušo, svaki dan ja iziđem u radnju, ni ne primeti čika Marko. Odo' sad malko da prošetam do *Robne kuće*, usput ću i kore da kupim, za gibanicu. Taman dok se raskomotiš i istuširaš, eto mene nazad – reče Olga i ode.

Ena spusti glavu u dejkovo krilo, kao nekad kad je, nakon drame u roditeljskoju kući, bežala kod njih. Dejko bi je mazio po kosi, niko ništa ne bi pričao, a sve bi rekli jedno drugome.

Nikad ni sa kim nije govorila o tome šta je muči, šta proživljava – nije umela. Mrzela je sažaljenje, mrzela je sebe kad bi je shrvale tuga i nemoć, osećala se kao bedni slabić. Znala je da dejko razume, a uvek joj se činilo da bi ga slušanje bolelo više nego nju pričanje. Prvi put ga upita:

– Šta mi toliko fali, dejko, kad nijedno nije moglo da me voli? Šta ću sad i bez tebe, kako ću potpuno sama? – Suze su joj se slivale na dejkove pantalone, usrkivala je sline koje su joj curile iz nosa. A sve je pokuljalo napolje. Plakala je zbog svih tih godina usamljenosti, nevoljenosti, borbe sa sobom da bude snažnija, da se ne plaši toliko budućnosti...

Iscrpljena, u jednom trenutku je zadremala. Sanjala je kako je dejko miluje po kosi. Sanjala je kako joj govori: „Dobra moja Ena, pametna i jaka, najbolja devojčica na kugli zemaljskoju...“ Podiže glavu i na zboranom, usahlom licu vide poznate oči.

- Ena, dušo, kad si došla? Što me niste probudili?
- Dobri moj dečko, kako si? – uhvati je gotovo histeričan smeh, pomešan sa suzama.
- Odlično, u ovim godinama je sve dobro, samo dok sam živ. Nego sam izgleda predugo spavao, sav sam kô šlogiran. Vikni Beki da nam skuva po čaj.
- Otišla je u prodavnicu, samo što izađe. Pričaj mi nešto, dečko, bilo šta, samo mi pričaj.
- Pričaj ti meni, srećo moja i ponose, zašto plačeš? Je l' neki problem u školi? Gde nam je Bojan, što nije došao s tobom?
- Uči, dečko, nije mogao. Škola je plitak potok, kao i uvek – izreče rečenicu koju je toliko puta od njega čula. „Kad se rodiš tako pametna, imaš obavezu da budeš najbolja, da svojim delima zaradiš poštovanje. Poštovanje prema sebi, drugi nisu važni. Škola je plitak potok, svako može da ga pregazi, al' kad sebi postaviš teže zadatke, više ciljeve, i savladaš ih, onda ti niko ništa ne može. Nećeš biti zavidna, ljubomorna, nezadovoljna. A zadovoljstvo u duši najveća je sreća u životu.“

Prenu se iz misli:

- Napolju je divno vreme, nije mnogo vruće. Da li bi hteo da prošetamo, kao nekad?
- Dejko joj ne odgovori. Ona se zagleda se u njega i po izgubljenom, praznom pogledu shvati da je nestao.
- Nema veze, dečko, odmaraj se – reče milujući ga po licu. – Sve pamtim, sve što si mi pričao.

Nedelju dana kasnije, Marko je umro. U 81. godini, u fotelji, zagledan u isključen televizor. Ena je osetila olakšanje. Nije njen dečko zasluživao takav život. Ubedila je sebe kako se zbog nje probudio poslednji put, da bi je pomilovao po kosi, da bi još jednom osetila koliko je voli. Da bi joj ulio snagu da se pojavi pred

Popovićem. „Mogu ja to“, rekla je dečku i nani, koji su joj se smešili s uramljene fotografije na zidu.

Marta je i tu situaciju iskoristila da napravi predstavu. Kroz dejkov stan su prolazili nepoznati ljudi, njene kolege s posla, prijatelji. Ucveljeno je primala saučešće. Pričala im je kako je njen tata bio najcenjeniji profesor Medicinskog fakulteta svih vremena, kako se još primenjuju operacione tehnike koje je on izmislio. Bio je predratni gospodin, odrastao u Knez Mihailovoj u Beogradu, u Niš se preselio jer nije mogao bez svoje ćere da živi... Ena je napustila tu šaradu i otišla u roditeljski stan.

– Gde je Cane? – upita kada je i Marta došla kući.

– Otac ti je potpuno poludeo. Mator konj, a zaludio ga novi šef države. Na sopstveni zahtev je otišao da se jebava po Kosovu. Neću ni da ga tražim, koji će mi moj, da me bruka na sahrani, primitivac – grubo joj odgovori i ode da se kupa.

Ena se isključila iz događaja koji su usledili. Marta je obavestila Klinički centar i fakultet u Beogradu, organizovala čak i komemoraciju za dečka u svojoj bolnici. Teatralno je patila za „svojim tatom“ pred najuglednijim lekarima Jugoslavije. Olgu je oterala odmah posle toga. Srećom, ona se preselila kod Markove komšinice s četvrtog sprata, starice s kojom se ranije sprijateljila i kojoj je trebala pomoć.

Dva dana kasnije, kamion je iz dejkovog stana odveo sav nameštaj koji se Marti dopadao, i dopremio ga u Pantelej. Na Enine oči, radnici su izbacili nameštaj iz njene sobe i uneli dejkov radni sto i biblioteku.

– Ti si ionako u Beogradu, što da soba zvrji prazna. A meni treba kutak da se izolujem od onog majmuna, da na miru radim – prokomentarisala je Marta, primetivši Eninu zaprepašćenost.

– Treba da razgovaramo. Kako ću sad da plaćam sobu bez dejkove penzije? – pokušala je da joj privuče pažnju, videvši da se sprema da izađe, iako je stan bio pun radnika.

– Ništa nemoj da me pitaš, ne znam šta ćemo. Nisam ja buržuj kao Marko, odakle da ti plaćam? Što ne pitaš svog oca? Sve što zaradi potroši na rakiještinu i kurve. Što ti on jednom u životu nešto ne da? Ceo život samo „daj, Marta, ovo; daj, Marta, ono“, dokle, bre, više? – izvika se pred zbunjenim radnicima i izađe.

Te večeri, kad je i poslednji radnik otišao, Ena pozva Canetovu stanicu i zamoli da mu javi novosti i prenesu mu da dođe kući. Zaspala je u dnevnoj sobi, na dejkovom *bidermajer* trosedu, očajnički se nadajući čudu koje će učiniti da zauvek nestane odatle i vrati se u Beograd.

Ono se desilo već sutradan. Kada se probudila, Marte nije bilo. Činilo joj se da nije ni dolazila kući. Probudio ju je zvuk telefona.

– Dobro jutro, Enu Marković trebam.

– Ja sam, izvolite.

– Ovde advokat Živorad Vasović, prijatelj Marka Protića, vašeg dede. Morali bismo da se vidimo, da porazgovaramo.

– Jeste li vi posetili deku pre nekoliko meseci? – Ena pokuša da poveže tog čoveka s Olginom pričom.

– Da, jesam, divno smo se ispričali. Kada biste imali vremena za mene?

– Odmah. Hoću reći, kad god vama odgovara.

– Onda, za pola sata ispred kafića na Trgu. Odgovara li vam to?

– Naravno, krećem odmah – reče Ena, spusti slušalicu i polete da se obuče.

Advokat Vasović je, po dejkovom nalogu, pokušao da izdejstvuje stanarsko pravo za Enu u stanu Protića. Nažalost, bila je potrebna potvrda jednog od roditelja da je Ena živela kod babe i dede. Marta

nije želela to da potpiše, pa da „svet priča kako se odrekla deteta, kako nije dobra majka“. Cane ga je, pijan, užasno izvredao, a na advokatov pokušaj da mu objasni o čemu se radi, oterao ga je iz stanice milicije uz „mene si našao da vozaš, da mi otimaš pare“. Zato će dejkov stan biti vraćen državi, iako je stečen zamenom za deo nacionalizovane kuće koja je bila u vlasništvu Protića više od sto godina.

Eni je Vasović doneo kartonsku kutiju. Otvorila ju je kad se vratila kući. Bila je puna fotografija. Najviše je bilo Eninih, ali bilo je i starih, požutelih slika Marka i Rebeke iz mladosti, njihovih porodica. Na dnu kutije našla je plavu kovertu, s 2.100 nemačkih maraka. Dejkova životna ušteđevina. Ono što je ostalo od nje nakon dugogodišnjeg potkupljivanja Marte i Caneta kako bi dozvolili Eni da živi normalno. „Školski pribor imam, sto maraka za sobu, da se hranim za sto maraka, dvesta... Imam za deset meseci. Ako prištedim, za jedanaest...“, kalkulisala je grozničavo.

Začu se otvaranje vrata. Ena brzo vrati kovertu na dno kutije, zatvori je i gurnu pod fotelju. U stan uđe Cane.

– Mico, ružo lepa, ala si izrasla. Na šta, bre, liči da ne pitaš za čaleta, da nijednom za godinu dana ne dođeš da me vidiš? Kakva je ovo starudija? Ko je mene pitao da se ovo unese?! Majku joj jebem, je l' se zna ko je gazda u ovoj kući? Ko je, bre, dobio ovaj stan, ja ili ona?!

– Tata, molim te, sedi, zakasniću na autobus za Beograd. Moram da se vratim, čekaju me ispiti. Raspravi se s Martom kad dođe – prekide ga Ena.

– Sad da ideš? Pa tek sam došao, gde jurcaš? Neće fakultet da pobegne, valjda se i čale nešto računa?

– Naravno, tata, ali već sam platila kartu, nisam znala da li ćeš moći da dođeš. Moramo da se dogovorimo šta ćemo za plaćanje sobe, sad kad nema dejka.